

te doen bloeien, dat zelfs thans, nu allerlei vreemde zienswijzen opkwamen, en afval van de aloude belijdenis niet zelden te betreuren valt, toch de nadering der historische tradities nog allerwege op zoo in 't oog loopende wijze valt waar te nemen, het godsdienstig karakter der Zweedsche bevolking nog steeds hoog doet stellen, en zij 't al met veel afwijking, toch ook voor de toekomst goede hopen bieden blijft.

Dr. A. K.

„Leid mij!”

Van het einde des landsroep ik tot U, als mijn hart overstelpt is; leidt mij op eenen rotssteen, die mij te hoog zoude zijn.

Psalm LXI:3.

Wat den Psalmist op zoo roerende wijze in Psalm 61 aangrijpt, is vrees voor eigen vroomheid. In onze berijming grijpt 't ons zoo machtig ook onder den rang aan: „Leid mij, Her, ik zou in 't stijgen nederzinken, Leid mij op een hooge rots.” Uit het aardse wil de zanger zich naar boven opheffen, om de zalige gemeenschap van zijn God te grijpen, maar onder het opheffen van zijn gedachten naar Gods troon daarboven, voelt hij hoe onmachtig zijn innerlijk gemoedsleven is, om die opheffing van zijn ziel naar zijn God door te zetten. Aan zichzelf overgelaten zou hij veel te dikwijls uit de hoogte terugslaan naar beneden. „Ik zou in 't stijgen, nederzinken.” Het is uit het leven op de hoogte bergen zoo volkomen juist weergegeven. Wie in 't bergland 't onderneemt, om naar de hoogte bergtoppen zich op te heffen, heeft een gids van nood, die hem op 't rechte pad leidt, en voorts een steun, die hem uitgliden dreigt, hem kan behoeden. „Leid mij, Her, ik zou in 't stijgen nederzinken, is de tekenachtige uitdrukking van wat nu nog in het Alpenland gedurd plaatslijft. Een bergbeklimmer die te veel op zichzelf vertrouwt, en zonder gids zich in de hoogte waagt, loopt gedurig gevaar uit te glibberen, omdat de rotssteenen waarlangs hij omhoog gaat, te glad is, en daarom is hem een gids van nood, die het pad op de bergen van ouds heen, nauwkeurig weet hoe hoog te kruipen, en zoo, wel niet zonder gevaar, maar dan toch zonder doodelijken val den bergtop wra te beklommen. Gaat dit nu op de Alpen door, vergelijkende wijs geldt het even besluit in ons geestelijk leven. Vroom zin dringt en drijft er toe, om niet in aardse overleggingen te blijven hangen, maar zich omhoog te verheffen in omhoog de gemeenschap met zijn God te vinden, en in die gemeenschap met zijn God overzigtig en geestelijk rijk te zijn. Maar met die heilige verheffing van de ziel naar de hoogte des hemels staat 't nu eveneens als met de Alpen. Wie zich aan zulk een geestelijke verheffing waagt, maar zich bij dit stijgen zijner ziel naar omhoog niet aan de genade zijns Gods vastklemt, loopt ook hier gevaar uit te glijden, en in 't vrees van d n hoogten bergtop te bereiken, terug te slaan, geestelijk naar te worden geworpen, en veeleer verder van zijn God af te raken. Als God de zoekende ziel leidt, gaat ze veilig en kan straks van den hoogten top de Goddelijke heerlijkheid bewonderen; maar is de zoekende ziel aan zich zelve overgelaten, en zoekt ze 't pad dat haar omhoog zou leiden, op eigen gelegenheid op te sporen en lang te komen, dan komt de uitgliding en met de uitgliding de terugslag, en de worsteling voor recht begonnen is; en in stee van daarboven Gods zalige gemeenschap te genieten, zijt ze dan neder, en voelt zelve hoe alle zalige gemeenschap met haar God haar eer ootmoeten, dan rijker toebedeeld wordt.

Gevaar dat ook hier de innige vroomheid bedreigt, spreekt zich in dien uitroep in Psalm 61 zoo roerend aandondelijk uit. „Leid mij, Her, ik zou in 't stijgen nederzinken.” Eerst begint de zoekende ziel met zelf zich omhoog te willen verheffen en in de geheimnissen van het hemel-leven in te dringen. Ze zondert zich dan, zoo veel 't maar kan, van wat op aarde boeien kan, af. Ze zoekt kracht in 't isolement. De ziel isoleert zich niet in vergeeten en naantheid, maar van de wereld, van den gemeenen omgang in 't leven, en van wat in allerlei vorm ons kan ionemen en verrijken. Ze scheidt zich dan af, desnoods om geheel eenzaam op eigen wien te drijven, maar liever dan toch, als 't kan, om zich met andere vrome, gelijke geesten, wel van de wereld af te sonderen, doch onderling te rijker te genieten. Soms gaat dit zoover, dat men zich zich er hermetisch van het gewone gezelschap en van den gemeenen omgang afsluit, om een oogenblik met het heilige bezig te zijn, en in dat heilige met zijn innig verbonden geestverwanten steeds dieper in te dringen. De zoo natuurlijke naam van „geestelich” werd voor deze afzondering van het gemeene leven vaak gekozen. Men verliet, om zich hierbij aan te sluiten, de wereld, men zonderte zich af van d n gewonen omgang, men bewoog zich schier eenig in een niet te groot en kring van een tiental geestverwanten. Die geestverwanten hadden dan wel hun gezin meest ach er zich, doch met dit gezin liet men zich toch meestal niet in, dan voorover er enkele gelijklende vromen in uitkwamen, die zich dan aan het gezelschap als gelijkgericht aansloten. En zoo vormd n zich dan schier allerwegen kleine of groote kringen van dien aard en het vrome samenvoeren werd er door genoten.

Lang niet zoo zelden werd het doel, dat met de vorming van deze kringen of gezelschappen beoogd werd, dan ook ten volle bereikt. Men ging dan niet uit op een vertoon van eigen vroomheid, maar zocht saam de leiding en de sterkte van zijn God te ontvangen. Van jucht op eigen vroomheids vertoon was dan geen sprake. Veeleer had men een open oog voor het zoo ernstig gevaar, waaraan een pronkstuk met eigen vroomheid en de ziel zelve en haar naaste omgeving kon blootstellen. Er bleef maar al te licht iets gemaakte, iets te gekunstelds in over, en noch van de Profeten van oude noch van de Apostelen kan betuigd, dat ze juist in dien weg van geestelijke afzondering de rijkste genieting van Gods zalige gemeenschap zich hadden zien toekomen. Doch al viel het gevaar van het gemaakte, dat steeds in deze kringen school, bijna nimmer geheel te loochenen, ootkent n kan toch evenmin, dat de innige vroomheid in den breedere levenskring op zoo stuitende wijze te loor kon gaan, dat men wel tot afzondering in nauweren kring genoodzaakt werd. En bracht nu deze afzondering noodzakelijke, wijs het gevaar van 't gemaakte in 't vrome, met zich, dan kwam 't er maar op aan, voor

dit gevaar een open oog te hebben, en het met Gods hulp te bezwaren. Daartoe is het in de oprechtelijk vrome gezelschappen dan ook, met name in ons land, gekomen. Het Pietisme zocht en bedoelde iets anders, maar in onze vrome gezelschappen hadden vooral de ouden van jaren van meetaf een open oog voor de geestelijke gevaren waaraan ze bloot stonden. Tegen dit gevaar waren ze dan in hun onderling verkeer en in hun geboden op hun hoede. Uit den drang der ziel kwam dan de bede op: „Leid mij, Her, ik zou in 't stijgen nederzinken, leid mij op een hooge rots.” Feitelijk werd dan met eigen aangeklede vroomheid gebroken. Men zette een wacht uit naar de vier kanten van zijn leven, om niet verleid en verschrikt te worden. En in die teederbezide kringen, waarin men in die persoonlijk deed en er elkander onderling telkens toe opwakte, is ten slotte een zoo kerngezonde en een zoo verkrachtig levende vroomheid ontstoken, dat er noch van een vermenging met de wereld, noch van een isolement in eigen vroomheidsbedoeeling meer sprake was. Men werd dan steeds dieper doordrongen van het besef, dat we allen zoo God ons leidden, veilig den weg naar zijn Gemeenschap konden betreden, en zoo nu onwaakzaam dan van zelf een vroomheid, die ten slotte niets meer van zelf zelf verwachte en zich ootmoedig en met teedere liefde aan de leiding van Boven overgaf.

Doch op 't zich overgeven aan die leiding van Boven kwam 't in 't echt vrome leven dan ook aan. Wie weigert op schijf af te gaan, en evenzoer er onbevredigd mee blijft, zoo zijn vrome genieting van de nabijheid zijns Gods slechts nu en dan een enkel maal hem komt verlossen, die niet van zich-zelf af, en niet dat alleen van zijn God hem de ware leiding, en door die ware leiding de e n g goede gang van zijn leven kan toekomen. Er is dan geen sprake meer van een vroomheid, die steeds voorop dringt, 't van anderen poogt af te winnen, en u als door hooger vroomheid bezield, gedurig boven de broeders plaatst. Neen, het is dan een besef van 't rust en verlegenheid dat telkens de ziel aangrijpt. Zoo als een kindeke van drie, vier jaar dat op dea weg naar moeders huis verdoolde, in vreugde opspruigt als 't vader in de verte ziet aankomen, naar hem to-springt, zijn hant grijpt en kust, en nu b.houden weer naar hant keert, zoo ook is 't op d n weg der echte en h-melische vroomheid. Maar heeft 't dan eerst wel baproofd, om in eigen aanruff vroom te zijn en het bergpad te zoeken, en langs dit bergpad de stelde hoogte op te gaan, maar 't is mislukt. Het liep al telkens weer op spijge teleurstelling uit. En nu brak men daarmede. Niet door de eigen aanruff van de ziel zich opheffen. Het zou nu eeniglijk een constant zoeken van de leiding des Heeren zijn, een onder ziele toewijzen aan Hem, en een erkensten in meer dan woord n dat men er nimmer komen zou, als 't God niet in genade b-liefde de leiding van ons leven op Zich te nemen. Zoo werd God dan onze gids en herder. Hij alleen kende het pad des levens. Alleen zijn Goddelijke kracht kon ons dien weg dea viaden en betreden. En was het dan voor goed uit met dat hooge roepen van „als Israel in de wege des Heeren wandelen”, dan trad daarvoor het stille, nederige, maar zoo talige bewustzijn in de plaats, dat we als God ons b-liefte veilig zijn. En vandaar elken morgen op n eue de bede „Leid mij, Her, ik zou in 't stijgen nederzinken”; ga Gij mij voor, en laat mij achter U aanreden.

Dr. A. K.

Amsterdam, 21 November 1919.

In het Noord-Hollandsch Kerkblad heeft Dr. Lindeboom van Amsterdam een uitvoerig artikel geschreven om aan te toonen, dat onze bezwaren tegen de ongedeelde stadskerken ingebracht, niet geheel juist zijn, omdat we z.i. een onzuiver beeld van den bestaanden toestand in deze kerken gegeven hebben.

Voor de zakelijke en hoffelijke wijze, waarop hij deze polemiek voert, brengen we hem gaarne onze hulde. Ook treedt Dr. Lindeboom volstrekt niet op als een pleitbezorger van de onverdeelde stadskerken op zich zelf. Gelijk hij uitdrukkelijk verklaart, is ook hij van oordeel, dat „op den duur de eenheid van de massale stadskerk niet kan worden gehandhaafd en dat de tijd is gekomen om zich over de splitsing in parochies ernstig te bezinnen.” Wat Dr. Lindeboom eigenlijk betoogen wil is dan ook alleen, dat de toestanden in de groote stadskerk van Amsterdam die hij zelf dient, niet zoo donker zijn als wij ze voorstelden.

Nu zou dit vraagstuk, naar het ons voorkomt, alleen op afdoende wijze kunnen worden behandeld, wanneer er een conferentie plaats greep van ambtsdragers uit onze groote stadskerken met degenen, die voorstanders van de verdeling der stadskerken in parochiekerken zijn. Alleen op zulk een mondelinge conferentie zou men spijkers met koppen kunnen slaan. Bij een publiek debat in de pers staat men voor de dubbele moeilijkheid, voorreest, dat men de bezwaren die men heeft, moeilijk met bepaalde feiten staven kan, omdat deze feiten, hetzij zij op eigen ervaring, hetzij op mededeeling van andere berusten, niet voor publicatie bestemd of geschikt zijn; en ten tweede, dat zodra men wijst op de gebreken, die onze stadskerken aankleven, dit allicht den indruk maakt van kritiek op een bepaalde stadskerk te zijn, en dan al wat in deze stadskerk leiding en stuur geeft, zich geroepen acht, het voor den goeden naam en de eere van deze stadskerk op te nemen. Zoo wordt het parochie-vraagstuk, waarom het hier gaat, vertroebeld. Waar hartstocht spreekt, zwijgt het gezond verstand.

Toch willen we, niet alleen om Dr. Lindeboom van antwoord te dienen, maar ook om het vraagstuk zelf nog nader toe te lichten, gaarne met een enkel woord antwoorden, waarom de kritiek van Dr. Lindeboom ons niet van ongelijk overtuigt heeft. Natuurlijk is het volkomen juist, wanneer hij opmerkt, dat ook in een groote stadskerk door de wijkindeeling, vooral naar mate deze consequenter en scherper wordt toegepast, de bezwaren, die we aanvoerden, ten deele kunnen weggenomen worden. Zoo kan men, waar het ondoenlijk is om

in den kerkeraad zelf geregeld rapport van het kerkbezoek te doen, vergaderingen van de wijkouderlingen met den wijkpredikant laten houden, zooals hij opmerkt, waarin dit rapport wordt uitgebracht en besproken. Zoo kan men, om het catechisatiebezoek te controleren, bepalen, dat de catechisanten uit elke wijk bij hun eigen predikant moeten catechiseeren en niet naar willekeur bij den een of anderen predikant mogen gaan. Zelfs zou men nog verder kunnen gaan en ook het rondpreken der predikanten kunnen afschaffen en de predikanten niet alleen wat hun pastoralen arbeid, maar ook wat de prediking betreft, aan bepaalde wijken kunnen binden, gelijk dat bijv. in de dagen van Calvijn te Genève gewoonte was. Wanneer men dan voorts ook nog bepaalde, dat de ouderlingen voor elke wijk moeten gekozen worden door de leden van die wijk en dat ze in die wijk moeten wonen, dan wordt de band tusschen deze wijk en de ouderlingen daardoor nog versterkt. Al deze maatregelen, die ten deele reeds in sommige onder groote stadskerken genomen zijn, dienen zeker om het kwaad, dat deze stadskerken aankleeft, tegen te gaan. Zij zijn dan ook in den grond niet anders dan een loslaten van het begrip van de eene ongedeelde stadskerk en een geleidelijke overgang om deze wijken zoo zelfstandig te maken, dat ze reeds zeer veel op wat men parochiekerken noemt, lijken gaan. Immers, al zou men de stadsgemeenten in parochiekerken verdeelen, die geheel zelfstandig waren, dan zou toch de nauwe verbinding tusschen deze parochiekerken in eenzelfde stad van zelf medebrengen, dat er een centraal orgaan in het leven moest worden ge-roepen, hetzij men dit classis of hoe dan ook zou willen noemen, waarin de gemeenschappelijke belangen der parochiekerken zouden moeten besproken worden.

Nu spreekt het wel van zelf, dat wanneer men de bezwaren tegen het stelsel van de ongedeelde stadskerken uiteenzet, men daarbij het stelsel zuiver neemt, en niet in een hybridisch vorm. Het behoud van de eene stadskerk, geregeerd door een Kerkeraad, maar met een zoover mogelijk doorgevoerde en zelfstandig gemaakte wijk-indeeling, is een hybridisch stelsel. Het hinkt op twee gedachten. Het is noch vrees noch vleesch. Het wil de bezwaren, aan de ongedeelde stadskerk verbonden, ondervangen door de wijkindeeling scherper door te voeren, maar het mist den moed om de consequentie te trekken en de wijken tot zelfstandige kerken te maken. Het is daarom, dat we, om het vraagstuk zuiver te stellen, steeds de ongedeelde stadskerk als zodanig tegenover de parochiekerken hebben gesteld en den hybridischen tusschenvorm buiten bespreking hebben gelaten.

Toch neemt dit niet weg, dat we ook tegen dit „getemperde” stelsel van de eene stadskerk zeer ernstige bezwaren hebben. Wanneer — om nu slechts dit eene voorbeeld te nemen — Dr. Lindeboom er op wijst, dat in de vergaderingen van den predikant en de wijk-ouderlingen geregeld rapport van het huisbezoek wordt uitgebracht, dan heft dit ons bezwaar niet op. Voorreest kan van een geregeld saamkomen van den predikant met de wijk-ouderlingen geen sprake wezen. De Kerkeraad houdt elke week zitting en neemt een heelen avond in beslag. Indien daarnaast nog elke week een vergadering met de wijk-ouderlingen plaats vond, zou dit twee avonden per week vorderen, en geen predikant heeft in onze stadskerken twee avonden voor kerkelijke vergaderingen vrij. En wanneer men nu antwoordt, dat zulke vergaderingen met de wijk-ouderlingen dan ook veel zeldzamer plaats vinden, bijv. maar eens in de maand, dan blijkt reeds daaruit, dat dit stelsel niet goed kan werken. Waar een wijk twee a drie duizend leden telt, daar kan de controle alleen afdoende wezen, wanneer elke week de rapporten inkomende en nagegaan worden. Toch is dit niet ons eenige bezwaar; veel ernstiger is, dat deze vergadering van den predikant met de wijk-ouderlingen geen kerkelijke vergadering is, want dan zou zij een kerkeraad wezen, maar een samenkomst van enkele ambtsdragers zonder kerkelijke macht of bevoegdheid. Komen er gevallen voor van tucht, dan moet de Kerkeraad beslissen. Juist hierin nu komt het hybridische van dit stelsel uit, want terwijl het toezicht schier geheel verlegd wordt naar deze niet-officiële samenkomsten, wordt de tucht, die er onafschiedelijk mee verbonden behoort te zijn, aan den Kerkeraad overgelaten. Het thans ingevoerde instituut van het uitbrengen der rapporten in een samenkomst van wijk-predikanten en wijk-ouderlingen, toont dus zelf reeds, hoe onzuiver de toestand is. Wanneer Dr. Lindeboom dan ook meent, dat dit instituut juist alle aanbeveling verdient, omdat de Kerkeraad daardoor ontlast wordt van heel wat werk, dan zijn we het in dit opzicht zeker niet met hem eens. De Kerkeraad zelf behoort deze rapporten in ontvangst te nemen, niet alleen omdat de Kerkeraad eerst daardoor in staat is tucht te oefenen, maar vooral omdat de Kerkeraad eerst door deze rapporten den geestelijken toestand van de gemeente behoorlijk kan leeren kennen.

Het zou te veel van het geduld onzer lezers eischen wanneer we ook de andere argumenten van Dr. Lindeboom even uitvoerig wederleggen wilden. In hoofdzaak zijn het praktische bezwaren. In onze groote stadskerken, zegt hij, is men nu eenmaal er aan gewend, dat men telkens anderen predikanten voor zich ziet optreden, en niet alleen, dat de Kerkeraad daarom van het parochiestelsel niets willen weten, maar de gewoonte van „loopen” zal toch blijven voortbestaan, zooals nu reeds blijkt, waar rondom oud-Amsterdam reeds zelfstandige buitenkerken zijn en het loopen over en weer toch plaats vindt. Nu stemmen we gaarne toe, dat een

plotselinge indeeling van de eene stadskerk in parochiekerken op te grooten tegenstand stuiten zou. Maar men kon toch beginnen met zooveel mogelijk in de nieuwe stads-gedeelten het stelsel reeds in toepassing te brengen en alzoo de gemeente op de parochieindeeling voor te bereiden. Dat het „loopen” niet ineens zal ophouden, spreekt wel van zelf. Maar wanneer zulk een parochiekerk een eigen predikant heeft, dan wordt daardoor van zelf de band versterkt tusschen hem en zijn gemeenteleden. Juist de vrijheid, die thans bestaat, om een predikant te gaan hooren, dien men zelf wil, werkt de losbandigheid in de hand. Men kan dan evengoed naar een naburige kerk gaan, wanneer daar een predikant optreedt, die meer naar het hart spreekt. Ook de opmerking van Dr. Lindeboom, dat zelfs wanneer de parochie-indeeling ingevoerd werd, de controle over kerk- en avondmaalbezoek door de ouderlingen toch weinig betekenis zou wezen, achten we niet juist. Wanneer de gemeente in één kerkgebouw saamkomt en daar vaste zitplaatsen heeft, dan wordt zelfs bij een gehoor van 600 à 800 menschen al zeer spoedig opgemerkt, wanneer een lidmaat geregeld zijn plaats onbezet laat. En hetzelfde geldt evenzeer ten opzichte van het Avondmaal. Waar Dr. Lindeboom zich beroept voor zijn negatie op zijn eigen ervaring in een vroegere gemeente opgedaan, waar slechts één predikant en één kerkgebouw was, mag ik daartegenover wel mijn eigen ervaring als predikant stellen. De beide Kerken, die ik diende heb, waren niet minder groot dan de Kerk, die het voorrecht had Dr. Lindeboom als predikant te bezitten vóór hij naar Amsterdam ging. En het is me gebleken, dat de ouderlingen wel degelijk op de hoogte waren, wanneer gemeenteleden geregeld de godsdienst oefeningen niet bijwoonden of het Avondmaal verzuilden. Wanneer men een vast publiek voor zich heeft, dan merkt men al zeer spoedig, wanneer iemand ontbreekt. Er zijn zelfs predikanten, die in dit opzicht een groote virtuositeit bezitten en precies weten te zeggen, wie onder de preek afwezig was, ook wanneer het gehoor uit een 800 à 900 leden bestond. Treedt men daarentegen elken Zondag in een ander kerkgebouw op en wisselt het kerkgebouw publiek steeds, dan is zulk een controle onmogelijk. Men kan bij het huisbezoek dan wel onderzoek doen naar het geregeld bezoeken van de godsdienst oefeningen en naar het Avondmaalegebruik, maar zulk een huisbezoek vindt in de groote steden hoogstens eenmaal per jaar plaats. En er ligt altoos een gevaar in, wanneer men hierbij af moet gaan op het getuigenis van de personen zelf, over wie men opzicht houden moet. Niemand klaagt gaarne zichzelf aan. En het is veel beter, dat de ouderlingen terstond ingrijpen, wanneer gevaar van onkerkelijk leven dreigt, dan wanneer dit kwaad reeds zoo ingeworteld is, dat men zelf er rond vooruit komt, dat men niet meer naar de kerk gaat.

Hiermede meenen we deze discussie te mogen sluiten. Dr. Lindeboom verklaart zelf principieel een voorstander van de indeeling der stadskerk in parochiekerken te zijn, evenals zijn mede-redacteur Dr. de Moor. We verheugen ons daarin. Misschien zal die voorliefde voor het parochiestelsel deze bepaalde redacteurs toe leiden, niet alleen kritiek op de argumenten van de Heraut te oefenen of het voor-Amsterdam's kerkelijke toestanden op te nemen, maar ook eens een warm en bezielend pleidooi voor de invoering van het parochiestelsel te schrijven. De zaak zelf, waarom het te doen is, zou daarmede allicht meer bevorderd worden.

Vrouwelijke studenten in de Theologie.

Het heeft eenige bevreemding gewekt, dat dit jaar onder de studenten, die aan de Vrije Universiteit zich voor de Theologie lieten inschrijven, zich ook een vrouwelijke student bevond. Er kan toch, zo lang men aan het gezag der Schrift vasthoudt, moeilijk twijfel over bestaan, dat het ambt van predikant niet door een vrouw kan bediend worden. En waar de theologische studie dient om studenten voor te bereiden voor het ambt van predikant, acht men 't vreemd, dat de Vrije Universiteit de poort van haar theologische collegezaal voor vrouwelijke studenten heeft geopend.

Indien de bedoeling dan ook metterdaad was, dat de Vrije Universiteit door deze daad openlijk wilde te kennen geven, dat het predikambt ook voor de vrouwen behoorde opengesteld te worden, dan zou dit ook o. i. een zeer bedenkelijk verschijnsel wezen. Hiervan is echter geen sprake. Formeel staat de zaak zoo, dat de Rector bij de inschrijving van studenten gebonden is aan de daarvoor geldende bepalingen, en waar het Reglement geen vrouwelijke studenten uitsluit, noch voor de Theologie, noch voor de andere wetenschappen, kon de Rector reeds daarom de inschrijving in het Album Studiorum aan een vrouwelijke student niet weigeren. Maar afgezien daarvan, volgt volstrekt niet uit het bijwonen van de theologische colleges, dat iemand later als predikant wil optreden. Aan de Rijks Universiteiten en de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, studeeren tal van vrouwelijke studenten in de Theologie, zonder er aan te denken een ambt in de Kerk te ambieeren. Zelfs zou, ook al wilden zij dit, hiervan toch geen sprake kunnen zijn, omdat de meeste Kerken in ons vaderland geen vrouwen als predikant toelaten. De beslissing over het predikantambt staat niet bij de Hoogeschool, maar bij de Kerken. En althans wat de Gereformeerde Kerken betreft, bestaat er wel geen twijfel, of zij zullen, al bood een vrouwelijke kandidaat in de theologie zich voor het preparatoir examen aan, zeer

stellig en beslist verklaren, dat vrouwen in onze Kerken niet als proponent kunnen optreden en nog veel minder predikant kunnen worden.

Zoo blijft dan alleen de vraag over, of het op zich zelf geoorloofd is, dat een vrouw theologie studeert. En op die vraag kan natuurlijk geen ontkennend antwoord worden gegeven. Er is in de H. Schrift geen enkel verbod te vinden, dat de vrouw zich niet op wetenschappelijk gebied zou mogen bekwaamen, ook niet op het gebied van de theologie. Onze Gereformeerde vaders hebben dan ook nooit principieel bezwaar tegen het studeeren van vrouwen gehad, ook al kwam het destijds zeldzamer voor. Anna Maria Schuurman, de beroemde savante uit de 17e eeuw en de groote vriendin van Voetius, volgde geregeld diens theologische colleges, ook al geschiedde dit dan achter een gordijn verborgen. Er zijn vrouwen, die voor de wetenschap bijzonderen aanleg hebben, en men kan haar het recht niet ontfenggen, om aan de studie der wetenschap mee te doen.

Daarbij komt, dat door de maatschappelijke evolutie thans tal van betrekkingen voor de vrouwen zijn opengesteld, die vroeger of niet bestonden of alleen door mannen werden vervuld. Wanneer nu een vrouw zich wil wijden aan een of andere religieuze taak, b.v. aan evangelisatie onder de vrouwen, zooals ook een Priscilla en andere vrouwen in de Heilige Schrift hebben gedaan, dan kan het voor haar betekenis hebben, dat zij eerst een theologische vorming heeft ondergaan. In zooverre is er tegen het studeeren in de Theologie van een vrouw dus geen bezwaar. Natuurlijk zou dit niet het geval zijn, wanneer, evenals aan sommige Rijksuniversiteiten, het aantal vrouwelijke studenten in de Theologie dat van de mannelijke overtreffen ging. Maar aan de Vrije Universiteit zal een vrouwelijke student in de Theologie wel steeds een uitzondering blijven.

Marnix' Bijencorft.

Onder de talrijke geschriften, die Marnix van St. Aldegonde, onze uitnemende Calvinistische theoloog en staatsman, uitgaaf, is er wel geen, dat zoo bij ons volk is ingeslagen als zijn satire op de Roomsche Kerk onder den titel „de Bijencorft's uittegeven”. Aan Marnix' palmberijming wilde ons volk niet gemenen; het bleef aan Dathen's psalmen eeuwen lang getrouwd; maar zijn hekelgeschrift tegen de Roomsche Kerk las het met graagte, zooals de talrijke herdrukken bewezen. Meer dan menig theologisch betoog heeft deze satire Marnix' naam beroemd gemaakt in de geschiedenis onzer Nederlandsche letterkunde.

Het was daarom een gelukkige greep, dat de heer J. Wille in de openbare les, waarmede hij 18 October van het vorige jaar zijn ambt als lector in de Nederlandsche Taal- en Letterkunde aan de Vrije Universiteit aanvaardde, de Bijencorft van Marnix tot onderwerp koos. Niet alsof de anti-papistische feitelijke, die uit dit geschrift van Marnix spreekt, als voorbeeld voor onze studenten gesteld zou moeten worden, maar omdat het onderwijs in de Nederlandsche Letterkunde aan onze Gereformeerde Hoogeschool mede daartoe moet dienen, om de beteekenissen van onze Calvinistische schrijvers op letterkundig gebied beter tot hun recht te doen komen dan dit in de gewone handboeken van de Letterkunde geschiedt.

We zijn dankbaar, dat de heer J. Wille deze „openbare les” thans in druk heeft uitgegeven bij de firma Kook te Scheveningen. Het zou jammer geweest zijn, als deze rede alleen als gesproken woord in de herinnering was blijven voortleven. En wie klagen mocht, dat deze rede eerst een jaar na dato het licht zag, behoeft slechts de uitgebreide aantekeningen, die aan deze rede zijn toegevoegd en die in omvang de rede meer dan het dubbele overtreffen, in te zien, om de oorzaak dezer vertraging te begrijpen en haar den schrijver niet al te zwaar aan te rekenen. Trouwens, het onderwerp zelf heeft niets van zijn actualiteit verloren en wat als „openbare les” gegeven werd, is ons, dank zij deze aantekeningen, tot een studie over Marnix Bijencorft geworden, die voor de Nederlandsche Letterkunde blijvende waarde heeft. Zelfs zou men kunnen opmerken, dat de heer Wille nog verstandiger had gedaan met den vorm te veranderen en in plaats van een „openbare les” met „aantekeningen”, een studie over Marnix Bijencorft te geven, waardoor het rijke materiaal, dat nu in de noten verschoolen ligt, beter tot zijn recht zou zijn gekomen. Thans is de stof in zoo compacte vorm saamge-drongen, dat de leetuur niet altoos gemakkelijker is; waarbij nog komt, dat de heer Wille door de voortdurende afkorting van namen, titels van boeken enz. den indruk geeft, alsof hij in algebraïsche formules schrijft, en aan het geheugen zijner lezers geen geringe eischen stelt.

Maar ook al is er op den vorm van dit geschrift eenige aanmerking te maken, voor de uitgebreide en degelijke studie, waarvan de resultaten hier worden aangeboden, hebben we niets dan lof. De heer Wille blijkt een zelfstandig onderzoeker te wezen. die zijn eigen weg gaat, en daarbij geen enkele conclusie neemt, zonder afdoende bewijsmateriaal daarvoor aan te voeren. Vooral de vergelijking van dit satyrisch geschrift van Marnix met andere gelijksoortige geschriften in dienzelvigen tijd verschenen, en het zeer nauwkeurige onderzoek in hoeverre daarbij van atankelijkheid kan worden gesproken, is een der best geslaagde gedeelten van dit geschrift. Het is de eerste maal, dat op zulk een grondige wijze dit meesterwerk van Marnix is onderzocht en behandeld. Van groote betekenis is het ook, dat het aan den speurder van den heer Wille gelukt is de oorspronkelijke Fransche uitgave van het geschrift van

Her
saly
Will
opni
zijn
Mar
Zelf
dan
pen
het
éene
Will
beke
ons
onde
waar
ons.
W
wag
Spin
aute
sche
maar
daar
daar
is d
1595
editie
tot t
waari
clari
onbe
is en
ven
in de
Uit
is ge
de st

Pro
zoo i
studie
Frans
siatie
nu d
gelege
werd
bande
weer
leeflij
bij d
beper
te bez
biogra
openb
thans
Dat
ook in
Fransc
voor
onder
niet e
niet te
lijk we
die ac
dering
te we
trots z
bij de
lijke bi
moet, e
gelede
dat Pr
om de
herstell
Calvin
ons st
voeld.
onze C
ken, Z
zijn Pa
Kerken
breid e
En al
steeds
vaderen
dikers
een rij
baar, d
schuld
Calvin's
biograph
die we
Wie
Domen
Indruk v
zijn gek
met he
jongen
grote b
Met gre
onze kri
dat de
Domen
toeloo
moet ge
gereed
deelen
onderha
werk te
Moge
weer na
Zuiden
tuiging
le pays
het land
toch war
het hem
ten eind
van zijn

Ofschoe
Breen v
Amsterd
Kerken
meenen
qualiteit
is verbod
en als
hartelijken
houden.
Zijn vo
discipel, d
promovee